

ОБСЕ Організація з безпеки та співробітництва в Європі
Координатор проектів ОБСЕ в Україні



ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДНОСТІ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ В КОНТЕКСТІ ПОДІЙ 2013 – 2014 РОКІВ В УКРАЇНІ

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОГО СИМПОЗИУМУ

24 – 25 ЖОВТНЯ 2014 РОКУ

Київ • 2014

ЗМІСТ

Резолюція міжнародного симпозиуму «Забезпечення єдності судової практики у кримінальних справах в контексті подій 2013-2014 р.р. в Україні»	4
Д.С. Азаров Патологічна єдність судової практики визначення ступеня тяжкості вчиненого злочину (на тлі українських реалій)	8
Андрушко П.П. Кримінально-правова кваліфікація (правова кваліфікація кримінального правопорушення) і доказування в кримінальному провадженні: зміст термінопонять, співвідношення і їх окремі кримінально-правові і процесуально-правові аспекти застосування	12
Брич Л.П. Використання рішень ЄСПЛ щодо України як чинника забезпечення єдності законної судової практики України в кримінальних справах	17
Броневицька О.М. Значення правильної кримінально-правової оцінки подій 2014 року в Україні	22
Бурда С.Я. Окремі питання в контексті юридичного аналізу об'єктивної сторони здачи або залишення ворогові засобів ведення війни	26
Водянніков О.Ю. Заочні кримінальні провадження в кримінально-процесуальному праві України: критичний аналіз законопроекту № 4448а в світлі європейських стандартів	28
І.Б. Газдайка-Василишин Перешкоджання законній діяльності збройних сил України та інших військових формувань	36
Гацелюк В.О. Кримінально-правова заборона фінансування сепаратизму в контексті вчення про криміналізацію суспільно небезпечних діянь	38
Горпинюк О.П. Проблеми забезпечення єдності судової практики у частині виконання законодавства про припинення переслідування осіб, які брали участь у масових акціях протесту	42
Гришук В.К. Нормативні позиції судової практики у кримінально-правовому регулюванні	45
Денисов С. Ф. Білоконов В. М. Значення єдиного простору-часу для кримінального права	50
Драп'ятий Б. Є. Аналіз судової практики з розгляду кримінальних проваджень за статтею 359 кк України: реальність та перспективи	53
Дудоров О.О. Письменський Є.О. Про місце амністії в сучасних умовах державотворення	56
Загинеї З.А. Основні тенденції законодавчої техніки кримінального кодексу України 2013-2014 років.	60
Зеленов Г.М. Забезпечення єдності судової практики у кримінальних справах в контексті змін від 21 лютого 2014 р. до ст. 365 КК України	63
Калмиков Д.О. Намагання вирішити соціально-політичні проблеми засобами кримінального права потрохи стає поганою «традицією» української влади	67
Канигіна Г.В. Єдність судової практики в кримінальних справах щодо тероризму	71
Карчевський М.В. Ресурси системи вищої юридичної освіти у забезпеченні єдності судової практики у кримінальних справах	78
Кваша О.О. Небезпечні тенденції розвитку спільної злочинної діяльності в сучасній Україні	82
Коваленко В.П. Політична корупція, як фактор єдності судової практики в Україні (і сміх, і гріх)	86
Козич І.В. Національна безпека України як сфера кримінально-правової політики.	89
Конопельський В.Я. Деякі шляхи вдосконалення кримінально-виконавчої політики з протидії злочинності в контексті подій 2013-2014 р.р.	92
Костенко О.М. Щодо вдосконалення системи кримінально-правової охорони державного суверенітету в сучасних умовах.	96
Марін О.К. Потенційні проблеми застосування норм про злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	98

О.З. Мармура Деякі проблеми тлумачення положень статті 114-1 КК України	103
Медицький І.Б. Національна безпека України та можливості її досягнення засобами кримінально-правового впливу	106
Мельник М.І. Основні тенденції законотворення з питань кримінального права у 2013-2014рр.	109
Мельник П.В. До питання ефективності внесення змін до Кримінального кодексу України щодо злочинів у сфері службової діяльності.	115
Музика А.А. Псевдоамністії: без елементарної системності законодавства неможлива єдність судової практики	118
Навроцький В.О. АТО під прицілом КК	124
Новікова К. А. До проблеми кримінально-правових наслідків захоплення державних або громадських будівель чи споруд.	128
Острогляд О.В. Розмежування повноважень суб'єктів кримінально-правової політики, як передумова прийняття законного рішення у кримінальному провадженні	131
Парасюк Н.М. Фінансування сепаратизму: визначення змісту кримінально-правового компромісу	135
Пасака О.Ф. Боротьба з тероризмом: міф чи реальність?	140
Пономаренко Ю. А. Про вплив подій 2013-2014 років на предмет кримінального права.	143
Попович В.П. Проблеми застосування кримінальної відповідальності за фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України.	147
В.О. Рибалко Хто і як розслідуватиме злочини, вчинені в зоні АТО ?	150
Розовський Б.Г. Зри в корень	155
Созанський Т.І. Забезпечення єдності судової практики при свавільному конструюванні диспозицій статей особливої частини КК України	158
Сисоєв Д. О. Окремі питання кваліфікації зловживання повноваженнями.	161
Телефанко Б.М. Проблемні питання виконання покарань щодо рецидивістів у контексті подій 2013 – 2014 р.р.	164
Фріс П.Л. Щодо деяких чинників, що визначають єдність реалізації закону про кримінальну відповідальність.	167
Хавронюк М.І. Закон про кримінальну відповідальність у світлі новітніх подій: хто і що повинен роз'яснити?..	169
Харитоновна О.В. До питання про вплив кримінально-правової науки на єдність у праворозумінні, правотворенні та правозастосуванні	173
Хилюк С.В. Окремі проблеми врахування стандартів Європейського суду з прав людини у судовому тлумаченні кримінально-правових положень в Україні	177
Чекмарьова І.М. Проблеми забезпечення єдності судової практики в Україні	181
Чернега Ю.О. Зміст поняття «підкуп» у контексті останніх змін у КК України	184
Шаблистий В. В. Окремі критичні міркування про кримінально-правове забезпечення юридичної безпеки людини в Україні	188
Шведова Г.Л. Інститути громадянського суспільства у протидії корупційній злочинності в сучасній Україні	191
Яремко Г.З. Дяльність партизанських загонів: правова оцінка	194

Медицький І.Б.
доцент, кандидат юридичних наук
(Прикарпатський національного
університету ім. Василя Стефаника)

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇЇ ДОСЯГНЕННЯ ЗАСОБАМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ

Події 2013 – 2014 років увійшли до історії нашої державності чисельними випадками прояву громадянської непокори, масовим протестним рухом, підвищеним рівнем конфліктності у політичній, економічній та соціальній сферах. Абсолютизація влади, штучне стримування процесу реформ, нехтування конституційними правами та інтересами громадян, небажання забезпечити конструктивний діалог задля збереження громадського спокою у суспільстві потягнули за собою різке загострення рівня політично вмотивованої злочинності. Масові арешти демонстрантів, поєднані із неправомірним застосуванням фізичного впливу та спецзасобів (особливо цинічного у відношенні до осіб похилого віку та молоді); посягання на власність, винесення завідомо неправосудних судових рішень, захоплення будівель державних адміністрацій, приміщень органів прокуратури, внутрішніх справ, судових органів, протиправне заволодіння вогнепальною зброєю та боєприпасами – цей, далеко не остаточний перелік, є яскравим свідченням тогочасної криміногенної ситуації.

Загальновідомо, що застосування закону правоохоронними та судовими органами безпосередньо формує кримінально-правові реалії, які, за принципом зворотного зв'язку, справляють серйозний вплив на кримінально-правову політику та подальший розвиток кримінального законодавства. Події в державі не могли не зумовити коригування кримінально-правових норм, окремі з яких, в силу своєї недостатньої «професійності» та обґрунтованості, поспішності прийняття, викликали негативний резонанс, й не тільки правовий, але й суспільно-політичний.

Мова йде про пакет законів, прийнятий 16.01.2014 р., і спрямований на боротьбу з екстремізмом та радикалізмом. Фахівцями-криміналістами висловлені критичні зауваження з приводу формулювання диспозиції ст. 110¹ ККУ України («Екстремістська діяльність»), криміналізації клепу, суттєвої пеналізації значного кола злочинів [2]. Чого лише варте (з точки зору можливості правозастосування) законодавче розуміння терміну «екстремістські матеріали», які «закликають, обґрунтовують чи виправдовують» необхідність вмотивованої протиправної поведінки, що підпадає під ознаки окремих складів злочинів принаймні 5-ти розділів Особливої частини Кримінального кодексу? При цьому про «розпалювання соціальної, расової, національної, етнічної, мовної чи релігійної ворожнечі та ненависті» у примітці до ст. 110¹ ККУ України згадувалося неодноразово.

Знаний кримінолог В.В. Лунеев, оцінюючи зміни у диспозиціях статей КК Російської Федерації, констатує проникнення до них ідеологічної (політичної та соціально-політизованої) мотивації, що, на його думку, принципово є недопустимим. Формулювання «порочно-политизированной мотивации» вводиться, на підставі Федерального закону «Про протидію екстремістській діяльності» від 25.07.2002 р., у чисельні статті

Особливої частини КК Російської Федерації (в основному – злочини проти особи). При цьому «порочність» полягає не у тому, що ці діяння не можуть бути вчинені з політичних мотивів, а у тому, що ця політична мотивація закріплена в законі, чого не було навіть у кримінальному законодавстві сталінських часів [1, с.64-65].

Наступний «виток» кримінально-правової політики демонструє посилення відповідальності за окремі злочини проти основ національної безпеки України (ст.ст.110, 111, 113, 114), криміналізацію перешкоджання законній діяльності ЗС України та інших військових формувань (ст. 114¹). Варто зауважити, що і в цьому випадку прийняті, не зважаючи на рекомендації Головного науково-експертного управління ВРУ (від 01.04.2014 р.), зміни змушують ставитися до них із певним ступенем критичності. Видається недостатньо аргументованою позиція законодавця щодо виключення з санкції ч. 1 ст. 110 КК України покарання у виді обмеження волі на певний строк та значного (до довічного позбавлення волі – І.М.) збільшення строків покарання у виді позбавлення волі. Просте збільшення розміру покарання не тільки не досягає зазначеної мети, але й досить часто призводить до вчинення нових злочинів. Як зауважують працівники Головного науково-експертного управління ВРУ, сумнівною є пропозиція віднесення ст. 114¹ до числа злочинів проти основ національної безпеки України, оскільки об'єктом посягання виступає не національна безпека України як така, а законна діяльність ЗС України та інших військових формувань. На думку автора доповіді, доцільно було б доповнити конструкцію ст. 114¹ вказівкою на мету злочинної діяльності, яка є конститутивним елементом переважної більшості складів злочинів Розділу I Особливої частини КК України. Це дасть можливість конкретизувати об'єкт посягання – суспільні відносини у сфері обороноздатності держави, як складову національної безпеки України.

Аналізована норма не виправдано широко вказує на заборонену поведінку, не наводячи у тексті її найбільш поширених, типових проявів. Як уявляється, правильній кваліфікації в частині розмежування із суміжними складами злочинів сприятиме більш чітка конкретизація форм протиправної поведінки, поєднана, як уже зазначалося, із відповідною метою. До прикладу, виносячи вирок у справі № 490/7012/14-к Центральний районний суд м. Миколаєва кваліфікував дії обвинувачених осіб за ч.2 ст.28, ч.1 ст.279 КК України як порушення нормальної роботи транспорту – перешкоджання руху за графіком колони транспортних засобів військової частини А0666 (чотирьох одиниць автомобілів МАЗ 534 з напівпричепами, на яких знаходились дві одиниці БМП, два автомобіля ГАЗ 66 та один ЗІЛ 131). При тому, що винні суб'єкти переслідували мету дестабілізації обстановки у регіоні задля створення умов щодо зміни меж території України та виходу м. Миколаєва та Миколаївської області із складу України [3].

Ст.114¹ КК України містить вказівку на обстановку вчинення злочину – «особливий період», який охоплює час мобілізації, воєнний час і, частково, відбудовний період після закінчення воєнних дій (ст.1 Закону України «Про оборону»). У той же час, із сфери дії норми будуть виключені делікти, вчинені в умовах «надзвичайного стану», який може бути введений «при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства» і передбачає надання військовому командуванню повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки,

органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу (ст.1 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану»).

Інформаційна довідка. Згідно даних Єдиного державного реєстру судових рішень, судами України, у період з грудня 2013 по вересень 2014 року, за матеріалами розгляду кримінальних проваджень постановлено: 5 вироків у справах за обвинуваченням у діях, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст.109 КК України), 13 вироків у справах за обвинуваченням у посяганні на територіальну цілісність і недоторканність України (ст.110 КК України). У переважній більшості випадків (4 справи з 5 та 10 справ із 13 відповідно) суди визнали за можливе затвердити угоди про визнання винуватості та звільнити осіб від призначеного покарання з випробуванням, на підставі ст.75 КК України. Інформація аналогічного змісту по інших злочинах проти основ національної безпеки (передбачених ст.ст. 110², 111, 112, 114, 114¹ КК України), є відсутньою.

Оцінка ступеня суспільної небезпечності аналізованих посягань (гранично високої, виходячи із мотивації останніх змін до Розділу I Особливої частини КК України), явно не відповідає оцінці, що дається судами у процесі правозастосування. І тим більше остання не узгоджується з позицією пересічних громадян, очевидців загострення криміногенної ситуації в країні і, одночасно, – необґрунтованого «лібералізму» при розслідуванні деліктів проти національної безпеки та притягненні винуватих осіб до кримінальної відповідальності. Існуюча практика навряд чи зможе досягнути стратегічної мети зменшення рівня злочинності та запобігання злочинам, не відповідаючи при цьому завданням вітчизняної кримінально-правової та кримінологічної політик.

Література

1. Лунеев В.В. Курс мировой и российской криминологии в 2 т. Т.ІІ. Особенная часть : учебник для вузов / В.В. Лунеев. – М. : Издательство Юрайт, 2013. – 872 с. – Серия : Магистр.
2. Фріс П.Л. Кримінально-правові новели 16 січня і кримінально-правова політика // Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти [текст] : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (6 березня 2014 року, м. Івано-Франківськ). – Івано-Франківськ: Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького, 2014. – 446 с. – С.24-28.
3. Вирок Центрального районного суду м. Миколаєва від 03.07.2014 у справі № 490/7012/14-к // Єдиний державний реєстр судових рішень України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39997383>